ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πέμπτο πενταμελές τμήμα)

της 13ης Ιουνίου 2000 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις Τ-204/97 και Τ-270/97,

EPAC — Empresa para a Agroalimentação e Cereais, SA, με έδρα τη Λισσαβώνα (Πορτογαλία), εκπροσωπούμενη από τον J. Mota de Campos, δικηγόρο Λισσαβώνας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον J. Calvo Basaran, 34, boulevard Ernest Feltgen,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένης από τον Δ. Τριανταφύλλου και την A. M. Alves Vieira, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον C. Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πορτογαλική.

που έχουν ως αντικείμενο, στην υπόθεση Τ-204/97, προσφυγή ακυρώσεως της αποφάσεως 97/433/ΕΚ της Επιτροπής, της 30ής Απριλίου 1997, με την οποία καλείται η Πορτογαλική Κυβέρνηση να αναστείλει την ενίσχυση υπό μορφή κρατικής εγγυήσεως που χορηγήθηκε στην επιχείρηση EPAC — Empresa para a Agroalimentação e Cereais, SA (ΕΕ 1997, L 186, σ. 25), και, στην υπόθεση Τ-270/97, προσφυγή ακυρώσεως της αποφάσεως 97/762/ΕΚ της Επιτροπής, της 9ης Ιουλίου 1997, σχετικά με τα μέτρα που έλαβε η Πορτογαλία υπέρ της EPAC — Empresa para a Agroalimentação e Cereais, SA (ΕΕ 1997, L 311, σ. 25),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(πέμπτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους J. D. Cooke, Πρόεδρο, R. García-Valdecasas, P. Lindh, J. Pirrung και M. Βηλαρά, δικαστές,

γραμματέας: A. Mair, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 1ης Ιουλίου 1999,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Ιστορικό της υποθέσεως

1 Η EPAC — Empresa para a Agroalimentação e Cereais, SA, είναι ανώνυμη εταιρία με κεφάλαια που ανήκουν στο Δημόσιο, η οποία ιδρύθηκε με το πορτογαλικό νομοθετικό διάταγμα 29/91, της 11ης Ιανουαρίου 1991, και δραστηριοποιείται στην αγορά δημητριακών. Προήλθε από τη σταδιακή διάσπαση της δημόσιας επιχείρησης EPAC (τότε Empresa Pùblica de Abastecimento de Cereais), που ιδρύθηκε το 1977, και μέχρι το 1985, υπό την ιδιότητα του δημοσίου οργανισμού παρεμβάσεως με καθήκον την εξασφάλιση του εθνικού αποθέματος σε δημητριακά και σπόρους, είχε το κρατικό μονοπώλιο στη διαχείριση αυτής της αγοράς. Το 1986, μετά την προσχώρηση της Πορτογαλικής Δημοκρατίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, οι λιμενικές αποθήκες, οι εξοπλισμοί, οι εγκαταστάσεις και τα σχετικά υλικά που ανήκαν στην EPAC, καθώς και οι σχετικές με αυτά χρηματοδοτικές πιστώσεις, μεταβιβάσθηκαν σε νεοσύστατη ανώνυμη εταιρία με κεφάλαια του Δημοσίου, τη Silopor — Empresa de Silos Portuários.

2 Το ύψος του οφειλομένου εξ αυτής της μεταβιβάσεως χρέους από τη Silopor στην EPAC υπολογίσθηκε το 1989 σε 7,5 δισεκατομμύρια πορτογαλικά εσκούδος (PTE), ποσό το οποίο η Silopor ήταν προδήλως ανίκανη να αποδώσει εξ ιδίων πόρων. Τον Φεβρουάριο του 1997, το χρέος αυτό, αυξημένο κατά τους τόκους, ανερχόταν στο συνολικό ύψος των 31,2 δισεκατομμυρίων PTE.

3 Η EPAC παρουσίαζε ασταθή περιουσιακή κατάσταση, χαρακτηριζόμενη από πλεόνασμα παγίου ενεργητικού και μεγάλη επιβάρυνση για μισθούς, καθώς και από ανεπάρκεια ιδίων κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση της εμπορικής της δραστηριότητας. Η κατάσταση αυτή ήταν συνέπεια της διατηρήσεως μεγάλου δικτύου υποδομής στο σύνολο της εθνικής επικράτειας.

4 Από τον Απρίλιο 1996, η EPAC περιήλθε σε αδυναμία να αναλάβει το μεγαλύτερο μέρος των χρηματοοικονομικών της βαρών.

5 Η κατάσταση αυτή οδήγησε το πορτογαλικό κράτος στην κατάρτιση σχεδίου βελτιώσεως της οικονομικής αποδοτικότητας και χρηματοοικονομικής εξυγιάνσεως της EPAC, το οποίο ενέκριναν από κοινού, στις 26 Ιουλίου 1996, το Υπουργείο Οικονομικών και το Υπουργείο Αγροτικής Τροφικής Παραγωγής. Η EPAC εξουσιοδοτήθηκε έτσι να διαπραγματευθεί δάνειο, υπό τους όρους της αγοράς, μεγίστου ύψους 50 δισεκατομμυρίων PTE, τα 30 δισεκατομμύρια από τα οποία θα μπορούσε να εγγυηθεί το κράτος για διάστημα το πολύ επτά ετών.

6 Με την απόφαση του Υπουργού Οικονομικών 430/96-XIII της 30ής Σεπτεμβρίου 1996, η εγγύηση αυτή χορηγήθηκε για ένα τμήμα του δανείου που συνήψε η EPAC με έναν τραπεζικό όμιλο, το ύψος του οποίου, 48,7 δισεκατομμύρια PTE, αντιστοιχούσε στο σύνολο του χρέους της EPAC στις 30 Ιουνίου 1996. Σκοπός του δανείου αυτού ήταν η μετατροπή του βραχυπρόθεσμου τραπεζικού παθητικού της EPAC σε μεσοπρόθεσμο παθητικό. Συνομολογήθηκε για επταετή διάρκεια με επιτόκιο «Lisbor εξαμήνου» για το τμήμα που κάλυπτε η εγγύηση και «Lisbor εξαμήνου + 1,2 %» για το τμήμα που δεν κάλυπτε η εγγύηση.

7 Στις 15 Οκτωβρίου 1996, υποβλήθηκε στην Επιτροπή καταγγελία ως προς την ενδεχόμενη κρατική ενίσχυση που συνίστατο στην κρατική αυτή εγγύηση επί των 30 δισεκατομμυρίων PTE και στο συμπληρωματικό δάνειο περίπου 20 δισεκατομμυρίων PTE, που συμφωνήθηκε με ειδικούς όρους.

8 Επειδή η Επιτροπή δεν έλαβε κοινοποίηση, κατά την έννοια του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 88,

παράγραφος 3, ΕΚ), εκ μέρους των πορτογαλικών αρχών, τους απηύθυνε έγγραφο, στις 31 Οκτωβρίου 1996, ζητώντας την επιβεβαίωση της υπάρξεως τέτοιας ενισχύσεως. Η Επιτροπή ζήτησε επίσης, σε περίπτωση θετικής απαντήσεως, να της κοινοποιήσουν οι πορτογαλικές αρχές την εν λόγω ενίσχυση, ώστε να μπορέσει να εξετάσει εάν συμβιβάζεται η ενίσχυση με την κοινή αγορά, κατά τα άρθρα 92 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 87 ΕΚ) και 93 της Συνθήκης.

9 Με έγγραφο της 26ης Νοεμβρίου 1996, η Πορτογαλική Δημοκρατία επιβεβαίωσε την ύπαρξη κρατικής εγγυήσεως υπέρ της EPAC. Ωστόσο, ουδεμία κοινοποίηση απηύθυνε προς την Επιτροπή, κατά το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, σχετικά με αυτή την ενέργεια.

10 Στις 28 Ιανουαρίου 1997, η καταγγέλλουσα ζήτησε από την Επιτροπή τη λήψη προσωρινών μέτρων ώστε να ανασταλεί η εγγύηση που δόθηκε από το κράτος προς την EPAC.

11 Με έγγραφο της 27ης Φεβρουαρίου 1997, η Επιτροπή πληροφόρησε τις πορτογαλικές αρχές για την έναρξη της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, όσον αφορά τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στην EPAC (ΕΕ C 140, σ. 16). Στο έγγραφο αυτό η Επιτροπή έλαβε υπόψη ότι η εγγύηση του κράτους δεν εξαρτήθηκε από συγκεκριμένες υποχρεώσεις και ότι τα επιτόκια των υπό εξέταση δανείων ήταν αισθητά κατώτερα από τα ποσοστά αναφοράς της αγοράς, τη στιγμή που επιχείρηση σε δύσκολη χρηματοοικονομική κατάσταση, όπως η EPAC, δεν θα μπορούσε, υπό τις κανονικές συνθήκες της αγοράς, να επιτύχει δάνεια με όρους ευνοϊκότερους από εκείνους που προσφέρονται προς επιχειρήσεις σε υγιή χρηματοοικονομική κατάσταση χωρίς να παραβιασθούν οι κοινοτικοί κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων.

12 Εξάλλου, με το έγγραφο αυτό η Επιτροπή ζήτησε από την Πορτογαλική Κυβέρνηση να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να αναστείλει πάραυτα την εγγύηση που χορηγήθηκε στην EPAC. Στην Πορτογαλική Κυβέρνηση δόθηκε προθεσμία δεκαπέντε ημερών από της κοινοποιήσεως του ανωτέρω εγγράφου για να πληροφορήσει την Επιτροπή σχετικά με τα μέτρα που έλαβε για να συμμορφωθεί προς αυτή την εντολή. Εξάλλου, η Επιτροπή επιφυλάχθηκε να λάβει ενδεχομένως επίσημη απόφαση που να υποχρεώνει το κράτος μέλος σε άμεση αναστολή της εν λόγω ενισχύσεως όσον αφορά τις μελλοντικές πράξεις.

13 Στο τέλος του εγγράφου, η Επιτροπή προσδιόρισε ότι το εν λόγω μέτρο αποτελεί κατά την άποψή της ενίσχυση, η οποία δεν θα μπορούσε, ως εκ της φύσεώς της, να συντελέσει στην ανάπτυξη ούτε του τομέα, ούτε της οικείας περιοχής, και ως εκ τούτου συνιστά ενίσχυση για τη λειτουργία της επιχειρήσεως που αντιβαίνει στην πάγια πρακτική της Επιτροπής που σχετίζεται με την εφαρμογή των άρθρων 92, 93 της Συνθήκης και 94 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 89 ΕΚ).

14 Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, η Επιτροπή κάλεσε την Πορτογαλική Κυβέρνηση, καθώς και τα άλλα κράτη μέλη και τα ενδιαφερόμενα μέρη να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους.

15 Με έγγραφο της 21ης Μαρτίου 1997, η Πορτογαλική Κυβέρνηση πληροφόρησε την Επιτροπή ότι η δημόσια διοίκηση δεν αναμίχθηκε με κανέναν τρόπο στη διαπραγμάτευση του δανείου που χορήγησαν οι τράπεζες στην EPAC για τη χρηματοδότηση των εμπορικών της πράξεων και παρέσχε διευκρινίσεις σχετικά με το δάνειο αυτό.

16 Με έγγραφο της 8ης Απριλίου 1997, η Πορτογαλική Κυβέρνηση υπέβαλε επισήμως στην Επιτροπή τις παρατηρήσεις της σχετικά με την απόφαση ενάρξεως της διαδικασίας του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης.

17 Στις 30 Απριλίου 1997, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 97/433/ΕΚ, καλώντας την Πορτογαλική Κυβέρνηση να αναστείλει την ενίσχυση υπό μορφή κρατικής εγγυήσεως που χορήγησε στην επιχείρηση EPAC (ΕΕ L 186, σ. 5). Η απόφαση αυτή ορίζει:

«*Άρθρο 1*

Η Πορτογαλία υποχρεούται να αναστείλει αμέσως τη χορήγηση της κρατικής εγγύησης προς όφελος της επιχείρησης [EPAC] που χορηγήθηκε με την απόφαση του υπουργού Οικονομικών αριθ. 430/96-XIII, της 30ής Σεπτεμβρίου 1996, κατά παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3, και να κοινοποιήσει στην Επιτροπή, εντός προθεσμίας 15 ημερών, τα μέτρα που έλαβε για να συμμορφωθεί με την παρούσα απόφαση(...).»

18 Με έγγραφο της 21ης Μαΐου 1997, η Πορτογαλική Κυβέρνηση σχολίασε την απόφαση αυτή εκθέτοντας, ιδίως, ότι «δεν επρόκειτο για επένδυση ή επιχορήγηση, αλλά (...) για τη χορήγηση εγγυήσεως η οποία κάλυπτε τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει η EPAC και προέκυπτε από τη σύμβαση περί αναδιαρθρώσεως των πιστώσεων που διαπραγματεύθηκε και συνήψε με τον τραπεζικό όμιλο — πιστωτή». Προσέθετε ότι η χρηματοοικονομική συμβολή προέκυπτε αποκλειστικά από αυτή τη σύμβαση, στην οποία δεν συμμετείχε το κράτος. Κατά την Πορτογαλική Κυβέρνηση, το ίδιο το κράτος είχε κρίνει απαραίτητη την εν λόγω πιστωτική πράξη, γεγονός που δεν είχε ως αποτέλεσμα την απονομή πλεονεκτήματος σε μια επιχείρηση έναντι άλλων, αλλά μάλλον τη μείωση της βλάβης που προκάλεσε στην επιχείρηση το κράτος.

19 Η Επιτροπή, ακολουθώντας τη διαδικασία, εξέδωσε την απόφαση 97/762/ΕΚ, της 9ης Ιουλίου 1997, σχετικά με τα μέτρα που έλαβε η Πορτογαλία υπέρ της ΕΡΑC (ΕΕ L 311, σ. 25), η οποία ορίζει:

«*Άρθρο 1*

Οι ενισχύσεις τις οποίες χορήγησε η Πορτογαλική Κυβέρνηση υπέρ της επιχείρησης ΕΡΑC είναι παράνομες, καθώς παραχωρήθηκαν κατά παράβαση των διαδικαστικών κανόνων που ορίζει το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Εξάλλου, είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης και δεν πληρούν τους όρους για παροχή παρεκκλίσεων που προβλέπονται στις παραγράφους 2 και 3 του ίδιου άρθρου.

Άρθρο 2

1. Η Πορτογαλία καλείται να καταργήσει τις ενισχύσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 εντός προθεσμίας 15 ημερών αρχομένης από την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας απόφασης.

2. Εντός προθεσμίας δύο μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας απόφασης, η Πορτογαλία καλείται να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για να αναζητήσει εισπράττοντας τις ενισχύσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1.

3. Η είσπραξη οφείλει να γίνει σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπει η πορτογαλική νομοθεσία, οι δε τόκοι αρχίζουν να υπολογίζονται από την ημερομηνία καταβολής των ενισχύσεων. Ως επιτόκιο θα ισχύσει το επιτόκιο αναφοράς που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του ισοδύναμου επιδότησης για τις ενισχύσεις με περιφερειακούς στόχους.»

Διαδικασία

20 Με δικόγραφα που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 7 Ιουλίου και 14 Οκτωβρίου 1997, η προσφεύγουσα άσκησε αντιστοίχως προσφυγές κατά της αποφάσεως 97/433, που πρωτοκολλήθηκε με τον αριθμό Τ-204/97, και κατά της αποφάσεως 97/762, που πρωτοκολλήθηκε με τον αριθμό Τ-270/97.

21 Εξάλλου, η Πορτογαλική Δημοκρατία κατέθεσε ενώπιον του Δικαστηρίου, στις 23 Σεπτεμβρίου 1997, προσφυγή ακυρώσεως των αποφάσεων που προσβάλλονται με τις παρούσες προσφυγές, με δικόγραφα που πρωτοκολλήθηκαν με τους αριθμούς C-246/97 και C-330/97. Με διατάξεις της 15ης Δεκεμβρίου 1998, το Δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία στις δύο υποθέσεις μέχρι να εκδοθούν οι αποφάσεις του Πρωτοδικείου.

22 Στην υπόθεση Τ-204/97, η Επιτροπή ζήτησε την κατάργηση της δίκης, με χωριστό δικόγραφο που κατέθεσε στις 13 Οκτωβρίου 1997. Η προσφεύγουσα κατέθεσε στις 21 Νοεμβρίου 1997 τις παρατηρήσεις της επί της αιτήσεως αυτής. Με διάταξη της 5ης Μαρτίου 1998 του τετάρτου πενταμελούς τμήματος, το Πρωτοδικείο αποφάσισε να εξετάσει το αίτημα περί καταργήσεως της δίκης μαζί με την ουσία της υποθέσεως και επιφυλάχθηκε ως προς τα δικαστικά έξοδα.

23 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή, το Πρωτοδικείο (πέμπτο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε, αφενός, στην υπόθεση Τ-270/97, να λάβει μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας καλώντας τους διαδίκους να απαντήσουν γραπτώς σε ορισμένες ερωτήσεις και να προσκομίσουν ορισμένα έγγραφα και, αφετέρου, να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία στις δύο υποθέσεις. Η Επιτροπή και η προσφεύγουσα ανταποκρίθηκαν στα αιτήματα αυτά, με έγγραφα της 7ης και 9ης Απριλίου 1999 αντιστοίχως.

24 Με διάταξη της 16ης Ιουνίου 1999, οι δύο υποθέσεις ενώθηκαν για την προφορική διαδικασία. Οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 1ης Ιουλίου 1999.

25 Έχοντας ακούσει τις απόψεις των μερών επί του θέματος, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι πρέπει να συνεκδικασθούν οι παρούσες υποθέσεις προς έκδοση κοινής αποφάσεως, σύμφωνα με το άρθρο 50 του Κανονισμού Διαδικασίας του.

Αιτήματα των διαδίκων

26 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να δεχθεί τις προσφυγές και να ακυρώσει τις αποφάσεις 97/433 και 97/762·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

27 Η καθής ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να καταργήσει τη δίκη και, εν πάση περιπτώσει, να απορρίψει την προσφυγή ως αβάσιμη στην υπόθεση Τ-204/97·

— να απορρίψει την προσφυγή ως αβάσιμη στην υπόθεση Τ-270/97·

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

Επί της ουσίας στην υπόθεση Τ-270/97

28 Η προσφεύγουσα επικαλείται τέσσερις λόγους προς στήριξη της προσφυγής της, οι οποίοι αντλούνται, πρώτον, από παραβίαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, δεύτερον, από παράβαση του άρθρου 92, παράγραφοι 1 και 3, της Συνθήκης, τρίτον, από παράβαση των άρθρων 90 και 222 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρων 86 ΕΚ και 295 ΕΚ) και, τέταρτον, από παραβίαση των γενικών αρχών της αναλογικότητας, της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

1. *Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως, που αντλείται από παραβίαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως*

Επιχειρήματα των μερών

29 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται, πρώτον, ότι υπάρχει αντίφαση μεταξύ των πραγματικών περιστατικών και του νομικού τους χαρακτηρισμού στο αιτιολογικό της αποφάσεως 97/762 (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση). Παρατηρεί συναφώς ότι, στο έγγραφο με το οποίο κοινοποίησε την προσβαλλόμενη απόφαση και στην προσωρινή της απόφαση της 30ής Απριλίου 1997, η Επιτροπή αναφέρεται μόνο στην ύπαρξη «ενισχύσεως», ενώ στην προσβαλλόμενη απόφαση χρησιμοποιεί σε άλλα σημεία τον ενικό «ενίσχυση» και σε άλλα τον πληθυντικό «ενισχύσεις». Αυτή η αντίφαση στο αιτιολογικό και μεταξύ αιτιολογικού και διατακτικού της αποφάσεως ήταν αποτέλεσμα λανθασμένης αντιλήψεως για την νομική κατάσταση της προσφεύγουσας και εσφαλμένης εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών εκ μέρους της Επιτροπής. Από τα ανωτέρω προκύπτει, κατά την άποψη της προσφεύγουσας, έλλειψη αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως. Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει επί του θέματος αυτού ότι, εφόσον το τραπεζικό δάνειο περίπου 20 δισεκατομμυρίων PTE δεν καλύφθηκε από κρατική εγγύηση ή παρέμβαση, δεν μπορεί να αποτελεί ενίσχυση.

30 Η προσφεύγουσα επισημαίνει, δεύτερον, ανεπάρκεια της αιτιολογίας. Δεδομένης της σχετικής νομολογίας στον τομέα αυτό, θεωρεί ότι η Επιτροπή έφερε το βάρος της αιτιολογήσεως του γεγονότος ότι η εγγύηση του κράτους συνιστά ενίσχυση, ότι η

ενίσχυση αυτή επηρεάζει τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών, ότι νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει συγκεκριμένως τον ανταγωνισμό και, τέλος, ότι η φύση αυτής της ενισχύσεως επιβάλλει την αναζήτησή της (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουνίου 1995, T-459/93, Siemens κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1675, σκέψη 31). Η σοβαρότητα των συνεπειών που είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την απόφαση της Επιτροπής θα μπορούσε να επιβάλει «μεγάλη αυστηρότητα στην εκτίμηση των πραγματικών και νομικών στοιχείων που αιτιολογούν την εκτίμηση του παράνομου χαρακτήρα και τη λήψη των μέτρων που περιλαμβάνει η απόφαση». Η Επιτροπή παρέλειψε εν προκειμένω να μνημονεύσει τις ιδιαιτερότητες της αγοράς (βλ. απόφαση της 13ης Μαρτίου 1985, 296/82, 318/82, Κάτω Χώρες και Leeuwarder Papierwarenfabriek κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 809, σκέψη 24) και να εξειδικεύσει τα θέματα που αφορούν τον προσδιορισμό των εμπορικών ανταλλαγών και τη στρέβλωση του ανταγωνισμού.

31 Τέλος, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη τις παρατηρήσεις που διατύπωσε το πορτογαλικό κράτος και ιδίως το γεγονός ότι η εγγύηση αποτελεί ένα από τα απαραίτητα για κάθε ιδιωτικοποίηση μέσα χρηματοοικονομικής εξυγιάνσεως και αποτελούσε επομένως απαραίτητη προϋπόθεση για τη σκοπούμενη ιδιωτικοποίηση της EPAC. Τέλος, η Επιτροπή δεν ανέφερε τους λόγους που την οδήγησαν, εν όψει των περιστάσεων της υποθέσεως, να απαιτήσει την επιστροφή των προβαλλομένων ως ενισχύσεων (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου 1991, C-303/88, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-1433, σκέψη 54).

32 Η Επιτροπή αντιτείνει ότι υπάρχει απόλυτη αντιστοιχία μεταξύ του διατακτικού της προσβαλλομένης αποφάσεως και της αιτιολογίας της και ότι το μόνο μέτρο που αφορούσε η εν λόγω απόφαση ήταν η εγγύηση που χορήγησε το πορτογαλικό κράτος στην EPAC. Επισημαίνει ότι η χρήση του όρου «ενίσχυση» στον πληθυντικό, στην προσβαλλόμενη απόφαση, απορρέει από τη βούλησή της να καταργήσει πλήρως την ενίσχυση και τα αποτελέσματά της και να επιστρέψουν τα πράγματα στην προηγούμενη κατάσταση. Επικουρικώς, η Επιτροπή προβάλλει τον ισχυρισμό ότι το εν λόγω μέτρο αποτέλεσε επίσης ενίσχυση υπέρ της Silopor, εφόσον της επέτρεψε να μην εξοφλήσει το χρέος της προς την EPAC. Αυτό το διπλό αποτέλεσμα της ενισχύσεως δικαιολογεί κατά τη γνώμη της τη χρήση του πληθυντικού.

33 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι, προς στήριξη των ισχυρισμών της, υπέβαλε αριθμητικά δεδομένα που επιτρέπουν τη διαπίστωση ότι η εν λόγω ενίσχυση κατέστησε δυνατή την επιβίωση της EPAC ως ιδιαιτέρως σημαντικής επιχειρήσεως στη σχετική αγορά

και ότι έθιξε κατ' ανάγκην τις εμπορικές συναλλαγές και στρέβλωσε τον ανταγωνισμό. Τέλος, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, στην προσβαλλόμενη απόφαση αιτιολογήθηκε η άρνησή της να λάβει υπόψη το επιχείρημα ότι η εν λόγω ενίσχυση αποσκοπούσε στην εξυγίανση της χρηματοοικονομικής καταστάσεως της EPAC και στην ανασυγκρότησή της.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

34 Η υποχρέωση που υπέχουν τα κοινοτικά όργανα, βάσει του άρθρου 190 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 253 ΕΚ), να αιτιολογούν τις αποφάσεις τους έχει ως σκοπό να επιτρέπει στον κοινοτικό δικαστή να ασκεί τον έλεγχό του ως προς τη νομιμότητα και στον ενδιαφερόμενο να γνωρίζει την αιτιολογία του ληφθέντος μέτρου, προκειμένου να είναι σε θέση να υπερασπίζεται τα δικαιώματά του και να εξακριβώνει αν η απόφαση είναι ή όχι βάσιμη (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, Τ-126/96 και Τ-127/96, BFM και EFIM κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-3437, σκέψη 57).

35 Εξάλλου, στην αιτιολόγηση των αποφάσεων που λαμβάνει για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να λαμβάνει θέση επί όλων των επιχειρημάτων που προβάλλουν οι ενδιαφερόμενοι. Αρκεί να εκθέτει τα πραγματικά περιστατικά και τις νομικές εκτιμήσεις που έχουν αποφασιστική σημασία ενόψει της οικονομίας της αποφάσεως (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση Siemens κατά Επιτροπής, σκέψη 31).

36 Η αρχή αυτή απαιτεί, όσον αφορά τον χαρακτηρισμό ενός μέτρου ενισχύσεως, να δηλώνονται οι λόγοι για τους οποίους η Επιτροπή θεωρεί ότι το εν λόγω μέτρο περιλαμβάνεται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

37 Καίτοι δεν αμφισβητείται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση χρησιμοποιεί, ταυτοχρόνως, τον ενικό και τον πληθυντικό του όρου «ενίσχυση», επιβάλλεται ωστόσο η διαπίστωση ότι η Επιτροπή με την απόφαση αυτή υπέμνησε το γεγονός, το οποίο είχε εξάλλου λάβει υπόψη στο από 27ης Φεβρουαρίου 1997 έγγραφό της, ότι ο μηχανισμός σταθεροποιήσεως του παθητικού της EPAC αποτελούσε προφανώς ενίσχυση προς όφελος της Silopor.

38 Η Επιτροπή παρατηρεί επίσης στη δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη, στοιχείο γ': «Κατ' αυτόν τον τρόπο, η Επιτροπή δύναται να συμπεράνει ότι η εγγύηση του κράτους υπέρ της EPAC συνιστά επίσης ενίσχυση του κράτους προς τη Silopor, επιχείρηση η οποία προέρχεται απευθείας από την EPAC. Πράγματι, το πορτογαλικό κράτος, μόνος μέτοχος των δύο επιχειρήσεων, μέσω της εγγυήσεως του κράτους προς όφελος της EPAC, της επιτρέπει να μην απαιτήσει την ικανοποίηση αυτών των πιστώσεών, γεγονός που καταλήγει σε έμμεση ενίσχυση προς την Silopor.»

39 Εν πάση περιπτώσει, εφόσον το διατακτικό μιας πράξεως συνδέεται άρρηκτα με την αιτιολογία της, ώστε να πρέπει να ερμηνεύεται, εάν παρίσταται ανάγκη, λαμβανομένου υπόψη του αιτιολογικού που οδήγησε στην έκδοση της πράξεως, το Πρωτοδικείο κρίνει ότι η προσφεύγουσα είχε τη δυνατότητα να αντιληφθεί ότι η προσβαλλόμενη απόφαση αφορούσε μόνον την κρατική εγγύηση, την οποία της παρέσχε το πορτογαλικό κράτος (βλ. την απόφαση της 15ης Μαΐου 1997, C-355/95 P, TWD κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-2549, σκέψη 21).

40 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το επιχείρημα που αντλεί η προσφεύγουσα από την αντίφαση στην αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως πρέπει να απορριφθεί.

41 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει, στη συνέχεια, ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η εγγύηση του κράτους συνιστά ενίσχυση, ότι θίγει τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών, ότι νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό και ότι η φύση της επιβάλλει την αναζήτησή της.

42 Ωστόσο, η Επιτροπή επισημαίνει στο δεύτερο εδάφιο της τέταρτης αιτιολογικής σκέψεως της προσβαλλομένης αποφάσεως ότι η εν λόγω εγγύηση αποτελεί κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Θεωρεί, συναφώς, ότι το επιτόκιο των δανείων περιέχει στοιχείο ενισχύσεως και ότι η υπό εξέταση εγγύηση του κράτους δεν συνοδεύεται από συγκεκριμένες υποχρεώσεις, που μόνον αυτές θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν πιθανή έγκριση του συγκεκριμένου μέτρου.

43 Εξάλλου, η Επιτροπή επισήμανε τις συγκεκριμένες συνέπειες της ενισχύσεως επί του ανταγωνισμού και των ενδοκοινοτικών εμπορικών συναλλαγών. Πράγματι, προκειμένου περί του κριτηρίου της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού, η προσβαλλόμενη απόφαση ορίζει ότι τέτοια μέτρα οδηγούν ευθέως στη βελτίωση των συνθηκών παραγωγής και θέσεως στο εμπόριο των προϊόντων της επιχειρήσεως σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, οι οποίες δεν απολαμβάνουν αναλόγων ενισχύσεων (βλ. τέταρτη αιτιολογική σκέψη, τρίτο εδάφιο, της προσβαλλομένης αποφάσεως).

44 Προκειμένου περί του κριτηρίου του επηρεασμού των ενδοκοινοτικών εμπορικών συναλλαγών, η απόφαση αναφέρει:

«Η κοινοτική παραγωγή σιτηρών ανέρχεται σε 173,9 εκατομμύρια τόνους. Η παραγωγή σιτηρών της Πορτογαλίας ανέρχεται σε 1,52 εκατομμύρια τόνους. Οι εμπορικές συναλλαγές στον τομέα των σιτηρών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Πορτογαλίας είναι σημαντικές, δεδομένου του ότι η Πορτογαλία έχει έλλειμμα σιτηρών και εισάγει ετησίως από τα άλλα κράτη μέλη ποσότητα σιτηρών ανώτερη από αυτήν που η ίδια παράγει (1,83 εκατομμύρια τόνους), ενώ εξάγει προς την Κοινότητα 32 530 τόνους σιτηρών. Η νομισματική αξία αυτών των εμπορικών συναλλαγών, όσον αφορά την Πορτογαλία, ανήλθε το 1996 περίπου σε 5,8 εκατομμύρια ECU για τις εξαγωγές και σε 310 εκατομμύρια ECU για τις εισαγωγές.

Επομένως, τα μέτρα αυτά ενδέχεται να επηρεάσουν τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών, εφόσον αυτές επηρεάζονται οσάκις οι ενισχύσεις ευνοούν συγκεκριμένο επιχειρηματία στο εσωκοινοτικό ή εξωκοινοτικό εμπόριο σε σχέση με τους άλλους. Τα εν λόγω μέτρα είχαν άμεσες συνέπειες στο κόστος

παραγωγής της επιχειρήσεως, η οποία έτυχε οικονομικού πλεονεκτήματος σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις του τομέα οι οποίες δεν είχαν πρόσβαση, στην Πορτογαλία ή σε άλλα κράτη μέλη, σε ανάλογες ενισχύσεις. Συνεπώς, τα μέτρα αυτά δημιουργούν ή ενδέχεται να δημιουργήσουν στρέβλωση ανταγωνισμού» (βλ. την ενδέκατη αιτιολογική σκέψη της προσβαλλομένης αποφάσεως, τέταρτο και πέμπτο εδάφιο).

45 Από την αιτιολογία αυτή προκύπτει ότι η Επιτροπή εξέτασε εάν συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Επομένως, η αιτιολογία επιτρέπει στην προσφεύγουσα και στον κοινοτικό δικαστή να λάβουν γνώση των λόγων για τους οποίους η Επιτροπή θεώρησε ότι το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης ήταν εφαρμοστέο εν προκειμένω.

46 Συναφώς, το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι η Επιτροπή παρέλειψε να επισημάνει τις ιδιαιτερότητες της αγοράς είναι αβάσιμο.

47 Κατ' αρχάς, κακώς επικαλείται η προσφεύγουσα την προαναφερθείσα απόφαση Κάτω Χώρες και Leeuwarder Papierwarenfabriek κατά Επιτροπής, με την οποία το Δικαστήριο κόλασε, ενόψει των νομολογιακώς διαμορφωμένων υποχρεώσεων (που εκτίθενται στη σκέψη 30 ανωτέρω), την έλλειψη αιτιολογίας της αποφάσεως της Επιτροπής, που προσβαλλόταν σε εκείνη την δικαστική απόφαση, όσον αφορά τα κριτήρια της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού και του επηρεασμού του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

48 Παρ' όλον ότι η Επιτροπή, στην απόφασή της που προσβάλλεται με την παρούσα προσφυγή, δεν ανέφερε το τμήμα της αγοράς που κατέχει η EPAC, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να της προσάψει ότι δεν εξέτασε, δεδομένων των προαναφερθέντων σχετικών αποσπασμάτων (βλ. σκέψη 44 ανωτέρω), τα αποτελέσματα της ενισχύσεως επί του ανταγωνισμού και επί των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των κρατών μελών.

49 Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη τις παρατηρήσεις που διατύπωσε το πορτογαλικό κράτος.

50 Ωστόσο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το σύνολο των παρατηρήσεων της Πορτογαλικής Κυβερνήσεως, που περιλαμβάνονται στα έγγραφά της της 8ης Απριλίου και της 21ης Μαΐου 1997, αποτέλεσαν αντικείμενο λεπτομερειακής εκτιμήσεως εκ μέρους της Επιτροπής στη δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη της προσβαλλομένης αποφάσεως.

51 Όσον αφορά πιο συγκεκριμένα τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι η εγγύηση αποτελεί ένα από τα απαραίτητα για κάθε ιδιωτικοποίηση μέσα χρηματοοικονομικής εξυγιάνσεως, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η Επιτροπή δεν είχε στη διάθεσή της πληροφορίες σχετικές με εναλλακτικά μέσα. Εν προκειμένω, καίτοι εξέθεσε το επιχείρημα αυτό στην προσβαλλόμενη απόφαση (όγδοη αιτιολογική σκέψη, δεύτερο εδάφιο), η Επιτροπή θεώρησε ότι δεν επρόκειτο για πραγματικό γεγονός ή νομική εκτίμηση που έχει ουσιώδη σημασία στην οικονομία της αποφάσεως.

52 Τέλος, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή δεν αιτιολόγησε επαρκώς την υποχρέωση αναζητήσεως της εν λόγω ενισχύσεως.

53 Εν τούτοις, κατά πάγια νομολογία, όταν, αντιθέτως προς τις διατάξεις του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, η σχεδιαζόμενη ενίσχυση έχει ήδη καταβληθεί, η Επιτροπή, η οποία έχει την εξουσία να ζητήσει από τις εθνικές αρχές να διατάξουν την επιστροφή, δεν είναι υποχρεωμένη να εκθέτει συγκεκριμένους λόγους για να δικαιολογεί την άσκηση αυτής της εξουσίας (βλ., για παράδειγμα, απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Ιουνίου 1999, C-75/97, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-3671, σκέψη 82).

54 Ωστόσο, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι η Επιτροπή αιτιολόγησε επαρκώς την αναζήτηση της ενισχύσεως με τη 15η αιτιολογική σκέψη της εν λόγω

αποφάσεως, επισημαίνοντας ότι η συγκεκριμένη ενίσχυση είναι, κατ' ουσίαν και για τους προαναφερθέντες λόγους, ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά σύμφωνα με το άρθρο 92 της Συνθήκης. Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή δικαιολόγησε το ποσό της ενισχύσεως που πρέπει να αναζητηθεί, επικαλούμενη το χρηματοοικονομικό πλεονέκτημα που απέκτησε αχρεωστήτως η EPAC, το οποίο αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ του χρηματοοικονομικού κόστους των τραπεζικών δανείων στην αγορά και του χρηματοοικονομικού κόστους που ανέλαβε πράγματι η EPAC (βλ. τη δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη της προσβαλλομένης αποφάσεως, πέμπτο εδάφιο).

55 Επομένως, η αιτίαση περί της ελλείψεως αιτιολογίας της αναζητήσεως της ενισχύσεως δεν είναι βάσιμη.

56 Υπό τις συνθήκες αυτές, ο πρώτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

2. *Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως, που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 92 της Συνθήκης*

Επί του πρώτου σκέλους, που αφορά την παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης

Επιχειρήματα των μερών

57 Η προσφεύγουσα επικαλείται, πρώτον, παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης εκ μέρους της Επιτροπής, καθότι η τελευταία θεώρησε, στην προσβαλλομένη απόφαση, ότι η εγγύηση του κράτους συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια αυτού του άρθρου. Προς στήριξη αυτού του επιχειρήματος, ισχυρίζεται, πρώτον, ότι η χορήγηση εγγυήσεως για την απλή πράξη της αναδιαρθρώσεως του παθητικού της δεν συνεπαγόταν μετάθεση πόρων από το κράτος, διότι η εγγύηση δεν

θα κατέπιπτε παρά μόνον εάν η EPAC δεν θα εκπλήρωνε τις υποχρεώσεις της από τη σύμβαση του δανείου. Επιπλέον, προσθέτει ότι η εγγύηση δεν θα χαρακτηριζόταν ως ενίσχυση, εάν δεν της είχε δώσει τη δυνατότητα να διαπραγματευθεί δάνειο με επιτόκιο χαμηλότερο από αυτό της αγοράς. Από αυτή την άποψη, το επιτόκιο που προσέφερε ο τραπεζικός όμιλος στην προσφεύγουσα δεν συνιστά αποτέλεσμα παρεμβάσεως της δημοσίας διοικήσεως κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, αλλά της βουλήσεως του ιδίου ομίλου να καταστήσει δυνατή μια χρηματοδοτική πράξη που αποσκοπούσε στη μετατροπή βραχυπρόθεσμου παθητικού σε μεσοπρόθεσμο παθητικό.

58 Η προσφεύγουσα επισημαίνει στη συνέχεια ότι το κράτος, ως μοναδικός μέτοχος, έπρεπε να εξασφαλίσει την πραγματοποίηση των γενικού συμφέροντος αποστολών του και ότι, συναφώς, η εγγύηση που χορήγησε το κράτος είναι συγκρίσιμη με την εγγύηση που μπορεί να χορηγήσει ιδιώτης επενδυτής στο πλαίσιο της οικονομίας της αγοράς. Υποστηρίζει επίσης ότι «ενίσχυση του κράτους υφίσταται όταν η δημόσια αρχή παρέχει στην επιχείρηση χρηματοοικονομικούς πόρους υπό συνθήκες απαράδεκτες για επενδυτή που δραστηριοποιείται υπό τις κανονικές συνθήκες της αγοράς» και υπενθυμίζει ότι η Επιτροπή προσκολλάται σε πραγματιστική και εξελικτική αντίληψη αυτού του κριτηρίου περί ιδιώτη επενδυτή. Έτσι, «ιδιώτης εταίρος μπορεί ευλόγως να εισφέρει το απαραίτητο κεφάλαιο για να εξασφαλίσει την επιβίωση επιχειρήσεως που αντιμετωπίζει παροδικές δυσχέρειες, η οποία όμως, ενδεχομένως μετά από αναδιάρθρωση, θα μπορούσε να επανεύρει την αποδοτικότητά της» (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Ιουλίου 1986, 234/84, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 2263, σκέψη 15). Ωστόσο, «η παρέμβαση του δημοσίου επενδυτή που επιδιώκει στόχους οικονομικής πολιτικής δεν αντιστοιχεί κατ' ανάγκη προς τη συμπεριφορά του κοινού επενδυτή που τοποθετεί κεφάλαια χάριν αποδοτικότητας υπό κατά το μάλλον ή ήττον βραχυπρόθεσμη προοπτική» (βλ. απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, C-305/89, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-1603, σκέψη 20).

59 Εφαρμόζοντας αυτή τη νομολογία στην περίπτωσή της, η προσφεύγουσα θεωρεί θεμιτή την παρέμβαση του κράτους για να της εγγυηθεί μια πράξη αναδιαρθρώσεως του παθητικού της υπό συνθήκες της αγοράς, λαμβανομένης υπόψη τόσο της ιδιότητάς του ως μοναδικού μετόχου, όσο και της ευθύνης του ως προς την χρηματοοικονομική της κατάσταση. Υπό αυτή την έννοια αναφέρεται η προσφεύγουσα στο σχέδιό της για αναδιάρθρωση και χρηματοοικονομική εξυγίανση, το οποίο, αφενός, θα την οδηγήσει στην ιδιωτικοποίηση και, αφετέρου, θα της επιτρέψει να ανακτήσει αποδοτικότητα στην οικεία αγορά. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το κράτος, δραστηριοποιούμενο προς επιδίωξη του γενικού συμφέροντος, που είναι συμφυές προς την αποστολή της προσφεύγουσας, συνέβαλε στην «αναζωογόνηση» μιας δημοσίας επιχειρήσεως και στην αποφυγή της μειώσεως του γοήτρου του.

60 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται επίσης ότι, σύμφωνα με τη θέση που έλαβε η Επιτροπή στην ανακοίνωσή της περί των χρηματοοικονομικών σχέσεων μεταξύ κράτους και δημοσίων επιχειρήσεων, οι πορτογαλικές αρχές παρέσχον πολλές πληροφορίες που καθιστούν δυνατή μια εύλογη εξήγηση για την παροχή εγγυήσεως, αποκλείοντας τον χαρακτηρισμό της ως ενισχύσεως. Ωστόσο, η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη το σύνολο αυτών των επιχειρημάτων.

61 Τέλος, χαρακτηρίζοντας την εγγύηση αυτή ως κρατική ενίσχυση, η Επιτροπή προέβη σε καταχρηστική ερμηνεία της εννοίας της ενισχύσεως, εφόσον δε δεν μπορεί να διαπιστωθεί η παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, το πορτογαλικό κράτος δεν είχε την υποχρέωση να κοινοποιήσει την προβαλλόμενη ως ενίσχυση στην Επιτροπή κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

62 Η προσφεύγουσα επικαλείται, δεύτερον, παράβαση εκ μέρους της Επιτροπής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, επειδή η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η προβαλλόμενη ως κρατική ενίσχυση έθιγε τις ενδοκοινοτικές εμπορικές συναλλαγές και νόθευε ή απειλούσε να νοθεύσει τον ανταγωνισμό. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται προς στήριξη του επιχειρήματός της ότι απλώς και μόνον το γεγονός της λήψεως ενός μέτρου χρηματοοικονομικής υποστηρίξεως δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι επηρεάζονται οι συναλλαγές, αλλά, αντίθετα, απόκειται στην Επιτροπή να καθορίσει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση την πραγματική ή δυνητική μεταβολή του ανταγωνισμού (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Σεπτεμβρίου 1994, C-278/92, C-279/92, C-280/92, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-4103, σκέψη 32). Αρκούμενη στη διαπίστωση της υπάρξεως διαταράξεων στην αγορά χωρίς να τις καθορίζει και της υπάρξεως εμπορικού ρεύματος μεταξύ Πορτογαλίας και των άλλων κρατών μελών χωρίς να αποδεικνύει ότι η ΕΡΑC επηρεάζει το ρεύμα αυτό προς όφελός της, η Επιτροπή δεν απέδειξε ούτε ότι οι ενδοκοινοτικές εμπορικές συναλλαγές εθίγησαν ούτε ότι νοθεύθηκε ο ανταγωνισμός.

63 Η Επιτροπή αντιτείνει ότι η επίδικη εγγύηση συνιστά κρατική ενίσχυση και ότι ένας ιδιώτης επενδυτής θα επέλεγε να θέσει την ΕΡΑC υπό εκκαθάριση και όχι να της χορηγήσει εγγύηση. Η χορήγηση κρατικών πόρων προκύπτει, στην περίπτωση αυτή, όχι μόνον από την αποποίηση κάθε πριμοδοτήσεως που θα είχε απαιτήσει ένας ιδιώτης εγγυητής ως αντιπαροχή για τον κίνδυνο στον οποίο εκτίθεται, αλλά και από την επιβάρυνση που προκύπτει για τον κρατικό προϋπολογισμό από την πιθανή πραγματοποίηση τέτοιου κινδύνου. Πάντως, απαντώντας σε ερώτηση του Πρωτοδικείου, η Επιτροπή ανέφερε επίσης ότι, εάν αυτή η πριμοδότηση είχε πράγματι

καταβληθεί στο πορτογαλικό κράτος, το ποσοστό της δεν θα αντιστοιχούσε σε αυτό της αγοράς. Αντιτείνει, εξάλλου, ότι δεν υποχρεούται να αποδείξει το πραγματικό αποτέλεσμα της ενισχύσεως και ότι απέδειξε, εν προκειμένω, την ύπαρξη επηρεασμού του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

— Επί της εννοίας της κρατικής ενισχύσεως

64 Πρέπει να υπομνησθεί, εκ προοιμίου, ότι το άρθρο 92 της Συνθήκης απαγορεύει τις ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής, κατά το μέτρο που οι ενισχύσεις αυτές θίγουν τις μεταξύ κρατών μελών εμπορικές συναλλαγές.

65 Πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, η έννοια της ενισχύσεως δεν περιλαμβάνει μόνον τις θετικές παροχές, όπως είναι οι κατά κυριολεξία επιδοτήσεις, αλλά και τις παρεμβάσεις οι οποίες, ανεξαρτήτως μορφής, ελαφρύνουν τις επιβαρύνσεις που κανονικώς βαρύνουν τον προϋπολογισμό μιας επιχειρήσεως και κατά συνέπεια, χωρίς να είναι επιδοτήσεις υπό τη στενή έννοια του όρου, είναι της ιδίας φύσεως ή έχουν ίδια αποτελέσματα (βλ. ιδίως τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 30ής Νοεμβρίου 1993, C-189/91, Kirsammer-Hack, Συλλογή 1993, σ. I-6185, σκέψη 16· της 15ης Μαρτίου 1994, C-387/92, Banco Exterior de España, Συλλογή 1994, σ. I-877, σκέψη 13, και της 29ης Ιουνίου 1999, C-256/97, DM Transport, Συλλογή 1999, σ. I-3913, σκέψη 19).

66 Για να εκτιμηθεί αν ένα κρατικό μέτρο συνιστά ενίσχυση, πρέπει, κατά πάγια νομολογία, να προσδιορισθεί εάν η ωφελούμενη επιχείρηση αντλεί οικονομικό όφελος το οποίο δεν θα είχε αποκομίσει υπό τις συνήθεις συνθήκες της αγοράς (βλ. τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1996, C-39/94, SFEI κ.λπ., Συλλογή

1996, σ. I-3547, σκέψη 60· της 29ης Απριλίου 1999, C-342/96, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-2459, σκέψη 41, και την προαναφερθείσα απόφαση DM Transport, σκέψη 22).

67 Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η εγγύηση που χορήγησε το πορτογαλικό κράτος είναι συγκρίσιμη με εκείνη που μπορεί να χορηγήσει ένας ιδιώτης επενδυτής που δραστηριοποιείται στο πλαίσιο της οικονομίας της αγοράς.

68 Πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι η συμπεριφορά του πορτογαλικού κράτους, που χορήγησε την επίδικη εγγύηση, δεν μπορεί να συγκριθεί με τη συμπεριφορά ιδιώτη επενδυτή (βλ., συναφώς, σε θέματα δανείων, τις προαναφερθείσες αποφάσεις της 29ης Απριλίου 1999, Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 46, και DM Transport, σκέψη 24), εφόσον το πορτογαλικό κράτος δεν προέβη σε εισφορά κεφαλαίου. Πρέπει επομένως να καθορισθεί εάν, υπό τις συνήθεις συνθήκες της αγοράς, η εγγύηση που χορήγησε το κράτος στην EPAC, ώστε να της καταστήσει δυνατή τη χορήγηση δανείου από τραπεζικούς οργανισμούς, θα είχε εξίσου χορηγηθεί από ιδιώτη επιχειρηματία, λαμβανομένου, ιδίως, υπόψη του κινδύνου να καταπέσει η εγγύηση στην περίπτωση της μη εξοφλήσεως του χορηγηθέντος δανείου.

69 Υπογραμμίζεται συναφώς κατ' αρχάς ότι η EPAC βρισκόταν σε πολύ κακή χρηματοοικονομική κατάσταση, χαρακτηριζόμενη από την αδυναμία της να ανταποκριθεί στις οικονομικές της υποχρεώσεις και την ανάγκη να αναδιαρθρώσει το παθητικό της καθώς και το υλικοτεχνικό και υπαλληλικό της δυναμικό.

70 Εξάλλου, η προσφεύγουσα ισχυρίσθηκε ότι «είναι θεμιτή η σκέψη ότι, χωρίς τη χορήγηση της εγγυήσεως αυτής από το κράτος, η σύμβαση μεταξύ [αυτής] και του τραπεζικού ομίλου (...) δεν θα είχε συναφθεί» και ότι, εάν το κράτος ελάμβανε την πρωτοβουλία να ανακαλέσει την εγγύηση, οι πιστώτριες τράπεζες θα μπορούσαν να απαιτήσουν την άμεση εξόφληση του δανείου, οδηγώντας εξ αυτού την προσφεύγουσα στη χρεωκοπία.

71 Επομένως, η EPAC επωφελήθηκε ενός πλεονεκτήματος του οποίου δεν θα είχε επωφεληθεί υπό κανονικές συνθήκες της αγοράς.

72 Συναφώς, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυρισθεί ότι το σχέδιο βελτιώσεως της οικονομικής αποδοτικότητας και χρηματοοικονομικής εξυγιάνσεως, που συνδέεται με τη χορήγηση δανείου καλυπτομένου εν μέρει από κρατική εγγύηση, θα μπορούσε να δημιουργήσει κάποια ευνοϊκή προοπτική για ιδιώτη επιχειρηματία, ικανή να καταστήσει αποδεκτή την παροχή τέτοιου πλεονεκτήματος.

73 Πράγματι, η προσφεύγουσα παραδέχεται στα υπομνήματά της ότι το σχέδιο αυτό βελτιώσεως της αποδοτικότητας και χρηματοοικονομικής εξυγιάνσεως δεν συνιστούσε πλαίσιο προς τον σκοπό της επιλύσεως των προβλημάτων της επιχειρήσεως. Η Πορτογαλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται εξάλλου, στο από 8ης Απριλίου 1997 έγγραφό της, ότι «πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή η σύμβαση δανείου, καίτοι μετρίασε προσωρινά ορισμένα αποτελέσματα της παρελθούσας καταστάσεως, δεν συνετέλεσε καθόλου στην ικανοποίηση των αναγκών της επιχειρήσεως όσον αφορά το αναγκαίο κεφάλαιο κινήσεως για τις τρέχουσες εμπορικές πράξεις και για τις απαιτήσεις της επενδύσεως που είναι αναγκαίες για την αναδιάρθρωση της επιχειρήσεως και για τις αποζημιώσεις που πρέπει να πληρωθούν στους εργαζομένους για τη καταγγελία των συμβάσεών τους εργασίας».

74 Συνεπώς η Επιτροπή έκρινε βάσιμα ότι, εν προκειμένω, ένας ιδιώτης επιχειρηματίας δεν θα χορηγούσε στην EPAC την επίδικη εγγύηση.

75 Το συμπέρασμα αυτό δεν μπορεί να αναιρεθεί από το επιχείρημα της προσφεύγουσας, σύμφωνα με το οποίο η επιδίωξη του γενικού συμφέροντος, η λήψη υπόψη της μέριμνας για τη μισθοδοσία ή ακόμη η προσπάθεια διατηρήσεως του γοήτρου και της αξιοπιστίας του κράτους εξηγούν την κρατική παρέμβαση.

76 Πράγματι, η ενδεχόμενη ευθύνη του πορτογαλικού κράτους για την υποβάθμιση της χρηματοοικονομικής καταστάσεως της EPAC δεν επιδρά στον χαρακτηρισμό της εν

λόγω εγγυήσεως ως ενισχύσεως, εφόσον το άρθρο 92 της Συνθήκης δεν διακρίνει τις παρεμβάσεις ανάλογα με τις αιτίες ή τους σκοπούς τους, αλλά τις ορίζει σε συνάρτηση με τα αποτελέσματά τους (βλ., τελευταία, την προαναφερθείσα απόφαση της 17ης Ιουνίου 1999, Βέλγιο κατά Επιτροπής, σκέψη 25).

77 Το συμπέρασμα αυτό δεν μπορεί επίσης να αναιρεθεί από τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι οι πορτογαλικές αρχές παρέσχον στην Επιτροπή πληροφορίες που οδηγούν στην απόδειξη της υπάρξεως εύλογης εξηγήσεως για τη χορήγηση της εγγυήσεως, που επιτρέπει να αρθεί ο χαρακτηρισμός της κρατικής ενισχύσεως.

78 Η προσφεύγουσα επικαλείται προς στήριξη του ισχυρισμού της την ανακοίνωση (ΕΕ 1993, C 307, σ. 3) της Επιτροπής προς τα κράτη μέλη περί της εφαρμογής επί των δημοσίων επιχειρήσεων στον κλάδο της μεταποίησης των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης και του άρθρου 5 της οδηγίας 80/723/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 25ης Ιουνίου 1980, περί της διαφάνειας των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και των δημοσίων επιχειρήσεων (ΕΕ ειδ. έκδ. 01/008, σ. 205). Η αιτιολογική σκέψη 29 αυτής της ανακοινώσεως ορίζει:

«Η παρούσα ανακοίνωση, που καθιστά διαφανέστερο τον τρόπο με τον οποίο η Επιτροπή σκοπεύει να εφαρμόσει την αρχή του επενδυτή επιχειρηματικού κεφαλαίου, καθώς και τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για να διαπιστωθεί η ύπαρξη ενίσχυσης, θα περιορίσει την αβεβαιότητα στον τομέα αυτό. Δεν αποτελεί επιδίωξη της Επιτροπής να εφαρμόσει τις αρχές που αναφέρονται στην παρούσα ανακοίνωση (που αποτελεί κατ' ανάγκη πολύπλοκο θέμα) κατά τρόπο δογματικό. Η Επιτροπή αντιλαμβάνεται ότι απαιτείται ευρύ περιθώριο κρίσεως όσον αφορά τις αποφάσεις της επιχείρησης να προχωρήσει σε επενδύσεις. Η προσέγγιση αυτή πάντως, πρέπει να εφαρμόζεται από τη στιγμή που δεν υπάρχει άλλη εύλογη εξήγηση για τη χορήγηση δημοσίων πόρων παρά μόνο ότι αποτελούν ενίσχυση».

79 Διαπιστώθηκε ωστόσο προηγουμένως, αφενός, ότι η συμπεριφορά του πορτογαλικού κράτους δεν μπορεί να συγκριθεί με τη συμπεριφορά ιδιώτη επενδυτή και, αφετέρου, ότι το πλεονέκτημα που χορηγήθηκε στην EPAC δεν θα χορηγούνταν, υπό τις κανονικές συνθήκες της αγοράς, από ιδιώτη επιχειρηματία.

80 Όσον αφορά τη μη μετάθεση κρατικών πόρων, πρέπει να επισημανθεί ότι το πλεονέκτημα που χορηγήθηκε στην EPAC θα επιβαρύνει επιπλέον τον κρατικό προϋπολογισμό, στην υποθετική περίπτωση καταπτώσεως της εγγυήσεως (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 1ης Δεκεμβρίου 1998, C-200/97, Ecotrade, Συλλογή 1998, σ. I-7907, σκέψη 43).

81 Υπό τις συνθήκες αυτές, η χορήγηση εγγυήσεως από το κράτος δεν μπορεί να διαφύγει την απαγόρευση του άρθρου 92 της Συνθήκης για τον μοναδικό λόγο ότι το πλεονέκτημα αυτό δεν χορηγήθηκε στην αποδέκτρια επιχείρηση με άμεση και βέβαιη παροχή κρατικών πόρων.

82 Εξάλλου, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι είχε προβλεφθεί η πληρωμή πριμοδοτήσεως 0,2 % προς το πορτογαλικό κράτος. Επομένως, εφόσον η προσφεύγουσα δεν ισχυρίσθηκε ότι το ποσοστό αυτό συμφωνούσε με τα ισχύοντα στην αγορά, το Πρωτοδικείο κρίνει ότι η Επιτροπή μπορούσε ευλόγως να θεωρήσει ότι δεν αποτελούσε δίκαιη αποζημίωση για τον κίνδυνο που διατρέχει το κράτος. Συνεπώς, το κράτος έχει ήδη διαφυγόν κέρδος.

83 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν παρέβη το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης διαπιστώνοντας ότι η επίδικη εγγύηση συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια αυτής της διατάξεως.

— Επί της επιδράσεως στις ενδοκοινοτικές εμπορικές συναλλαγές και της στρεβλώσεως του ανταγωνισμού

84 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η προβαλλόμενη ως ενίσχυση επηρεάζει τις ενδοκοινοτικές εμπορικές συναλλαγές και νοθεύει ή απειλεί

να νοθεύσει τον ανταγωνισμό και ότι όφειλε, εν προκειμένω, να αποδείξει in concreto την ύπαρξη πραγματικής ή δυνητικής στρεβλώσεως του ανταγωνισμού.

85 Ωστόσο, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να προβεί σε εξαιρετικά λεπτομερή οικονομική αριθμητική ανάλυση. Επί πλέον, εφόσον πρόκειται για ενίσχυση η οποία δεν ανακοινώθηκε στην Επιτροπή, η απόφαση που διαπιστώνει το ασυμβίβαστο αυτής της ενισχύσεως με την κοινή αγορά δεν πρέπει να βασισθεί υποχρεωτικά στην απόδειξη των πραγματικών επιπτώσεων της ενισχύσεως αυτής επί του ανταγωνισμού ή των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ κρατών μελών. Πράγματι, διαφορετικός τρόπος αποφάσεως της Επιτροπής θα είχε ως συνέπεια να ευνοούνται τα κράτη μέλη που χορηγούν ενισχύσεις κατά παράβαση της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, εις βάρος εκείνων που κοινοποιούν τις ενισχύσεις κατά το στάδιο του σχεδιασμού τους (βλ. την απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-307, σκέψη 33, και την απόφαση του Πρωτοδικείου της 30ής Απριλίου 1998, T-214/95, Vlaamse Gewest κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-717, σκέψη 67).

86 Πρέπει επομένως να παρατηρηθεί ότι η προσβαλλομένη απόφαση περιλαμβάνει, όσο είναι αναγκαίο, τα στοιχεία που επιτρέπουν να αποδειχθεί ότι επηρεάζονται οι ενδοκοινοτικές εμπορικές συναλλαγές και νοθεύεται ο ανταγωνισμός.

87 Πράγματι, με την προσβαλλόμενη απόφαση η Επιτροπή θεώρησε ότι τα εν λόγω χρηματοοικονομικά μέτρα θα οδηγούσαν ευθέως στη βελτίωση των συνθηκών παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων της επιχειρήσεως σε σχέση με τους υπολοίπους επιχειρηματίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, οι οποίοι δεν απολαμβάνουν παρομοίων ενισχύσεων. Η απόφαση αναφέρει επίσης ότι η καταγγέλλουσα υπέβαλε στην Επιτροπή, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, αίτηση αναστολής της κρατικής εγγυήσεως κατόπιν της ενάρξεως της διαδικασίας διαγωνισμού για τη μείωση των δασμών εισαγωγής καλαμποκιού στην Πορτογαλία. Η Επιτροπή, όταν κατά τη διάρκεια της προφορικής διαδικασίας ερωτήθηκε επί του θέματος αυτού, διευκρίνισε ότι η καταγγέλλουσα, όπως και η EPAC, μετείχε στον διαγωνισμό για την επίτευξη μειώσεως των εισαγωγικών δασμών. Η κατάσταση της EPAC, η οποία υπέβαλε, στο πλαίσιο αυτό, εξαιρετικά ανταγωνιστική προσφορά, την οποία δεν θα μπορούσαν να αντέξουν οι υπόλοιπες επιχειρήσεις, συνιστούσε στρέβλωση του ανταγωνισμού.

88 Εξάλλου, στην προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή δηλώνει το ύψος των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ Πορτογαλίας και Κοινότητας, διευκρινίζοντας μάλιστα ότι πρόκειται για σημαντικές συναλλαγές, δεδομένου ότι η Πορτογαλία έχει έλλειμμα σιτηρών (το σχετικό χωρίο παρατίθεται στη σκέψη 44 ανωτέρω).

89 Η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι εν λόγω εμπορικές συναλλαγές θίγονται όταν ένας επιχειρηματίας που δραστηριοποιείται στο ενδοκοινοτικό και εξωκοινοτικό εμπόριο λαμβάνει ενισχύσεις που τον ευνοούν σε σχέση με τους υπολοίπους και ότι το εν λόγω μέτρο είχε άμεσο αποτέλεσμα επί του κόστους παραγωγής της επιχειρήσεως, η οποία κατ' αυτόν τον τρόπο βρέθηκε σε πλεονεκτική οικονομική θέση σε σχέση με τις άλλες επιχειρήσεις του κλάδου (το σχετικό χωρίο παρατίθεται στη σκέψη 44 ανωτέρω).

90 Επομένως, δικαίως η Επιτροπή διαπίστωσε ότι εν προκειμένω εθίγησαν οι ενδοκοινοτικές εμπορικές συναλλαγές. Η προσφεύγουσα δεν προσκομίζει εξάλλου, επ' αυτού, κανένα στοιχείο που να αναιρεί αυτό το συμπέρασμα.

91 Από το σύνολο των σκέψεων αυτών προκύπτει ότι το αντλούμενο από την παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης επιχείρημα είναι αβάσιμο.

Επί του δευτέρου σκέλους, που αντλείται από παράβαση της παραγράφου 3 του άρθρου 92 της Συνθήκης

Επιχειρήματα των μερών

92 Η προσφεύγουσα επικαλείται παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης, καθότι η Επιτροπή δεν αιτιολόγησε επαρκώς την εφαρμογή των

εξαιρέσεων που προβλέπει το προαναφερθέν άρθρο. Η Επιτροπή θα έπρεπε όχι μόνο να διαπιστώσει τη χρησιμότητα των πληροφοριών που παρέσχον οι πορτογαλικές αρχές, αλλά και να τις λάβει περισσότερο υπόψη στις εκτιμήσεις της. Γνωρίζοντας επομένως, ήδη από την αρχή της διαδικασίας, ότι το σχέδιο της οικονομικής διασώσεως και χρηματοοικονομικής εξυγιάνσεως της EPAC δεν αποσκοπούσε πλέον στη δημιουργία πλαισίου για την επίλυση των προβλημάτων της επιχειρήσεως, η Επιτροπή έπρεπε να αναλύσει την επίδικη εγγύηση εν όψει των κριτηρίων που πρέπει να εφαρμόζονται επί των ενισχύσεων για τη διάσωση επιχειρήσεων και όχι των κριτηρίων που αφορούν τις ενισχύσεις για αναδιάρθρωση.

93 Πέραν αυτού του σφάλματος νομικού χαρακτηρισμού, η Επιτροπή, κατά τη γνώμη της προσφεύγουσας, υπέπεσε σε νομικό σφάλμα κατά την εφαρμογή εν προκειμένω των τεσσάρων όρων που επισήμανε στην ανακοίνωσή της 94/C 368/05 («Κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων», ΕΕ 1994, C 368, σ. 12) και τούτο καίτοι παραδέχθηκε ότι η EPAC ήταν προβληματική επιχείρηση, ανίκανη να εξασφαλίσει την ανασυγκρότησή της με ιδίους πόρους.

94 Ως προς τον πρώτο όρο, που αφορά το επιτόκιο της επίδικης εγγύησης, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η διαπραγμάτευση των δανείων έγινε χωρίς άμεση παρέμβαση των πορτογαλικών αρχών και υπό τις συνθήκες της αγοράς. Ακόμη και αν είχε χορηγηθεί επιδότηση επιτοκίου, το γράμμα του πρώτου κριτηρίου απαιτεί απλώς τη χορήγηση επιτοκίου υπό τις συνθήκες της αγοράς, ενώ μόνο το επιτόκιο των εξοφλητέων δανείων πρέπει να ανέρχεται σε ποσοστό αντίστοιχο με το επιτόκιο της αγοράς. Ως προς τον δεύτερο όρο, που αφορά τον περιορισμό της ενισχύσεως στο απαιτούμενο για τη διατήρηση των δραστηριοτήτων της επιχειρήσεως ύψος, υποστηρίζει ότι η εγγύηση δεν αποτελεί ενίσχυση για τη διατήρηση των δραστηριοτήτων της επιχειρήσεως, αλλά «εξαιρετικό και προσωρινό μέτρο, που θα επέτρεπε την υπερκέραση του προβλήματος αυτού εν αναμονή συνολικής λύσεως». Η λύση που επέλεξαν οι πορτογαλικές αρχές αποσκοπούσε, κατά την προσφεύγουσα, στη διατήρηση της δραστηριότητας της επιχειρήσεως, χωρίς παραβίαση των κανόνων του κοινοτικού δικαίου, αναδιατάσσοντας, προς τον σκοπό αυτόν, ένα τραπεζικό βραχυπρόθεσμο παθητικό σε μακροπρόθεσμο παθητικό. Όσον αφορά στη συνέχεια τον τρίτο όρο, που αναφέρεται στη διάρκεια της χορηγουμένης ενισχύσεως, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η συνήθως τασσόμενη προθεσμία των έξι μηνών μπορεί να παραταθεί και ότι είναι απαραίτητο να δοθεί χρόνος στην ευνοούμενη από την ενίσχυση επιχείρηση για να καταρτίσει βιώσιμο σχέδιο ανακάμψεως. Τέλος, όσον αφορά τον τέταρτο όρο, που αναφέρεται στην κοινωνική δικαιολόγηση του εν λόγω μέτρου, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι, με το να καταστήσει δυνατή τη συνέχιση της

δραστηριότητάς της, με τη χορηγηθείσα εγγύηση απετράπησαν απολύσεις, διαταραχές στην αγορά της τροφοδοσίας της χώρας σε δημητριακά και διατηρήθηκε η εμπορική και τεχνική υποστήριξη της EPAC προς τους Πορτογάλους αγρότες.

95 Η προσφεύγουσα επισημαίνει επίσης ότι, εάν υποτεθεί ότι η χορηγηθείσα εγγύηση θεωρηθεί ενίσχυση, σύμφωνα με το άρθρο 92, παράγραφος 3, σημείο γ', της Συνθήκης, δεν αλλοιώνει τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που να αντίκειται στο κοινό συμφέρον. Από την άποψη αυτή, η προσφεύγουσα υπενθυμίζει πως το Δικαστήριο σε περίπτωση ανάλογη με την προκείμενη απεφάνθη ότι η τακτοποίηση παλαιών χρεών, η οποία αποσκοπεί στη διάσωση μιας επιχειρήσεως, δεν έχει οπωσδήποτε ως συνέπεια την αλλοίωση των όρων των συναλλαγών κατά τρόπο αντίθετο προς το κοινό συμφέρον, όταν η ενέργεια αυτή συνοδεύεται, για παράδειγμα, από σχέδιο αναδιαρθρώσεως (βλ. απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 1984, 323/82, Intermills κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 3809, σκέψη 39).

96 Η Επιτροπή αντιτάσσει ότι έλαβε υπόψη τις πληροφορίες που της παρέσχε η Πορτογαλική Κυβέρνηση. Εξάλλου, προκειμένου περί της εφαρμογής της προαναφερθείσας ανακοινώσεως 94/C 368/05, η Επιτροπή επισημαίνει ότι ήταν φυσικό να εξετασθεί από κοινού το θέμα εάν επρόκειτο περί ενισχύσεως διασώσεως ή ενισχύσεως αναδιαρθρώσεως, καθ' όσον οι μορφές αυτές ενισχύσεως αποτελούν τις δύο όψεις μιας και μόνης ενεργείας, που αποσκοπεί βραχυπρόθεσμα στη διάσωση της επιχειρήσεως και μακροπρόθεσμα στην αποκατάσταση της βιωσιμότητάς της. Τέλος, ισχυρίζεται ότι νομίμως θεώρησε πως η εν λόγω εγγύηση δεν ανταποκρινόταν στα κριτήρια που διατυπώνονται στην ανωτέρω ανακοίνωση.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

97 Πρέπει να επισημανθεί εκ προοιμίου ότι, κατά πάγια νομολογία, στον τομέα του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης, η Επιτροπή απολαύει μεγάλης διακριτικής ευχέρειας, της οποίας η άσκηση συνεπάγεται εκτιμήσεις οικονομικής και κοινωνικής φύσεως, που πρέπει να πραγματοποιούνται σε κοινοτικό πλαίσιο, και ότι, κατά συνέπεια, έργο του Πρωτοδικείου είναι να περιορίζει τον έλεγχο που ασκεί επί της εκτιμήσεως αυτής στην εξακρίβωση του αν έχουν τηρηθεί οι διαδικαστικοί κανόνες, του αν υφίσταται επαρκής αιτιολογία, του αν αληθεύουν τα πραγματικά περιστατικά και του αν δεν υφίσταται πρόδηλη πλάνη περί την εκτίμηση και

κατάχρηση εξουσίας (βλ., ιδίως, την προαναφερθείσα απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, C-303/88, Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 34, και την απόφαση του Πρωτοδικείου της 13ης Σεπτεμβρίου 1995, T-244/93 και T-486/93, TWD κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-2265, σκέψη 82).

98 Η προσφεύγουσα επικαλείται παράβαση εκ μέρους της Επιτροπής της προαναφερθείσας ανακοινώσεως 94/C 368/05.

99 Συναφώς, θεωρεί πρώτον ότι η Επιτροπή θα έπρεπε να αναλύσει την εν λόγω εγγύηση με βάση τα εφαρμοστέα στις ενισχύσεις διασώσεως κριτήρια, και όχι με βάση τα σχετικά με τις ενισχύσεις αναδιαρθρώσεως κριτήρια.

100 Ωστόσο, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει (βλ. δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη, στοιχείο β') ότι, καίτοι κατά την έναρξη της διαδικασίας, η Επιτροπή θεώρησε ότι τα κριτήρια των ενισχύσεων για διάσωση των επιχειρήσεων δεν μπορούσαν να εφαρμοσθούν στην εν λόγω κρατική εγγύηση, δέχθηκε εν τέλει στην προσβαλλόμενη απόφαση, υπό το φως των πληροφοριών που παρέσχε η Πορτογαλική Κυβέρνηση, ότι η εγγύηση αποτελούσε ενίσχυση διασώσεως.

101 Ωστόσο, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η κρατική εγγύηση υπέρ της EPAC δεν ανταποκρίνεται στα κριτήρια που προσδιορίζονται στην προαναφερθείσα ανακοίνωση, ώστε να θεωρηθεί ενίσχυση διασώσεως συμβατή με την κοινή αγορά και προβαίνει, συναφώς, σε ανάλυση της ενισχύσεως ως προς τα τέσσερα κριτήρια που προσδιορίζονται σ' αυτή την ανακοίνωση (βλ. δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη, στοιχείο β').

102 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή προέβη σε πλήρη ανάλυση των εξαιρέσεων που προβλέπει αυτή η ανακοίνωση και ιδίως στην εξέταση του ζητήματος των ενισχύσεων διασώσεως.

103 Επιβάλλεται επομένως η διαπίστωση ότι το επιχείρημα της προσφεύγουσας, περί εσφαλμένου νομικού χαρακτηρισμού του εν λόγω μέτρου σε σχέση με τις προαναφερθείσες κατευθυντήριες γραμμές, είναι αβάσιμο.

104 Δεύτερον, η προσφεύγουσα επικαλείται σφάλμα της Επιτροπής στην εφαρμογή των κριτηρίων που αφορούν τις ενισχύσεις διασώσεως.

105 Η προαναφερθείσα ανακοίνωση ορίζει υπό 3.1, όπου αναφέρονται οι γενικοί όροι εγκρίσεως των ενισχύσεων διασώσεως, τα εξής:

«Για να εγκριθούν από την Επιτροπή οι (...) ενισχύσεις διάσωσης πρέπει:

— να αποτελούν [ενίσχυση] ρευστότητας υπό τη μορφή εγγυήσεων δανείου ή δανείων με τα συνήθη εμπορικά επιτόκια,

— να περιορίζονται στο ποσό που απαιτείται για τη διατήρηση των δραστηριοτήτων της επιχείρησης (για παράδειγμα, να καλύπτουν τα μισθολογικά έξοδα και τις κανονικές προμήθειες),

— να καταβάλλονται μόνο για το διάστημα που απαιτείται (γενικά μέχρι 6 μήνες) για να εκπονηθεί το απαραίτητο και εφικτό σχέδιο εξυγίανσης,

— να δικαιολογ[ούν]ται βάσει σοβαρών κοινωνικών προβλημάτων και να μην έχ[ουν] αρνητικές συνέπειες στη βιομηχανική κατάσταση σε άλλα κράτη μέλη.»

106 Στην προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή θεώρησε ότι εν προκειμένω δεν πληρούνταν αυτοί οι όροι, δεδομένου ότι για τα δάνεια που χορηγήθηκαν στην EPAC υπήρξε επιδότηση επιτοκίου, η διάρκεια της πράξεως υπερέβαινε κατά πολύ τον γενικό κανόνα των έξι μηνών, το ποσό της εγγυήσεως δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως το απολύτως απαραίτητο ποσό για τη διατήρηση των τρεχουσών δραστηριοτήτων της επιχειρήσεως και, τέλος, δεν προβλήθηκε κανένας πιεστικός κοινωνικός λόγος (βλ. δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη, στοιχείο β').

107 Ως προς τον πρώτο όρο, που αναφέρεται στα επιτόκια, πρέπει να υπομνησθεί ότι, με το να επιτρέπει τις ενισχύσεις διασώσεως, η Επιτροπή αποσκοπεί να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη χωρίς να επηρεάζονται οι εμπορικές συναλλαγές σε βαθμό που να αντιβαίνει προς το κοινοτικό συμφέρον. Από αυτή την άποψη, δεν είναι πλέον αποδεκτό για ένα δάνειο, που χορηγείται χάρη σε κρατική εγγύηση, ή για ενίσχυση που συνίσταται στο δάνειο καθ' εαυτό, το επιτόκιο του δανείου να είναι ευνοϊκότερο σε σχέση με αυτό που προσφέρεται στην αγορά.

108 Το επιτόκιο του δανείου που χορηγήθηκε στην προσφεύγουσα είναι 6,75 % (επιτόκιο Lisbor) για το τμήμα του δανείου που καλύπτεται από την εγγύηση και 6,75 % + 1,2 % (επιτόκιο Lisbor + 1,2 %) για το τμήμα που δεν καλύπτεται από την εγγύηση. Συναφώς, οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας, που στηρίζονται σε έγγραφο της Banco Chemical Finance, SA, μέλους του δανειστή ομίλου τραπεζών, και σύμφωνα με τους οποίους τα επιτόκια που χορηγήθηκαν αντικατοπτρίζουν τις υφιστάμενες κατά την ημερομηνία υπογραφής της εν λόγω συμβάσεως συνθήκες της αγοράς, δεν μπορούν να γίνουν δεκτοί.

109 Πράγματι, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει αφενός ότι το κοινοτικό επιτόκιο αναφοράς κατά την ημερομηνία της χορηγήσεως του δανείου ήταν 12,51 %, το οποίο στην προκείμενη περίπτωση πρέπει να θεωρηθεί ως το κατώτατο επιτόκιο, δεδομένου ότι η δεινή χρηματοοικονομική κατάσταση της EPAC δεν της επέτρεπε την επίτευξη δανείου υπό όρους ευνοϊκότερους από αυτούς που προσφέρονται σε επιχειρήσεις με ισορροπημένη χρηματοοικονομική κατάσταση (βλ. δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη, στοιχείο δ'). Συναφώς, απαντώντας σε ερώτηση

του Πρωτοδικείου, η Επιτροπή προσκόμισε υπηρεσιακό σημείωμα που είχε σταλεί από τις υπηρεσίες της προς την Πορτογαλική Κυβέρνηση, στο οποίο μνημονεύεται το ίδιο επιτόκιο ως επιτόκιο αναφοράς για την Πορτογαλία, που επιτρέπει τον a priori υπολογισμό του μεγέθους της ενισχύσεως που προκύπτει από την επιδότηση του επιτοκίου που αφορά τα επενδυτικά δάνεια.

110 Από έγγραφα προερχόμενα από το Υπουργείο Οικονομικών της Πορτογαλίας και σχετιζόμενα με την εφαρμογή του σχεδίου ενισχύσεως της EPAC προκύπτει εξάλλου ότι το επιτόκιο που εφαρμόστηκε για το τμήμα του δανείου που καλύπτεται από την εγγύηση είναι κατώτερο από το πορτογαλικό επιτόκιο αναφοράς για το έτος 1995, που ανερχόταν στο 12,98 %.

111 Επιβάλλεται επομένως η διαπίστωση ότι το πορτογαλικό κράτος γνώριζε το επιτόκιο αναφοράς, το οποίο θεωρείται ότι αντικατοπτρίζει το μέσο επίπεδο των ισχυόντων επιτοκίων για τα μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα δάνεια και το οποίο έλαβε υπόψη η Επιτροπή για να υπολογίσει το μέγεθος της ενισχύσεως. Πρέπει επίσης να θεωρηθεί ότι το αισθητά κατώτερο του προαναφερθέντος επιτοκίου αναφοράς επιτόκιο εφαρμόστηκε εν προκειμένω συνειδητά.

112 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι στην Επιτροπή κατέστη δυνατό να θεωρήσει, χωρίς να υποπέσει σε προφανές σφάλμα εκτιμήσεως, ότι επιδοτήθηκαν τα επιτόκια που χορηγήθηκαν στην EPAC.

113 Προκειμένου περί των λοιπών όρων που μνημονεύονται στην ανακοίνωση, επιβάλλεται η διαπίστωση, αφενός, ότι η κρατική εγγύηση χορηγήθηκε για επτά έτη, ενώ η γενικώς αποδεκτή προθεσμία είναι έξι μηνών. Συναφώς, μολονότι η Επιτροπή δέχεται ότι η προθεσμία των έξι μηνών θα μπορούσε να παραταθεί, ώστε να καταστήσει δυνατή την περαίωση της σχετικής προς την αναδιάρθρωση έρευνας, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι προθεσμία επτά ετών δεν μπορεί να θεωρηθεί εύλογη προς τον σκοπό αυτόν.

114 Εξάλλου, από τις προαναφερθείσες κατευθυντήριες γραμμές προκύπτει ότι οι ενισχύσεις διασώσεως επιτρέπουν την προσωρινή διατήρηση της επιχειρήσεως κατά τη διάρκεια του χρονικού διαστήματος που είναι αναγκαίο για τη θέση σε εφαρμογή καταλλήλου σχεδίου για την επίλυση των αντιμετωπιζομένων χρηματοοικονομικών δυσχερειών. Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή μπορούσε δικαιολογημένα να θεωρήσει ότι επταετής εγγύηση δεν είναι δυνατό να αποτελεί ενίσχυση διασώσεως, εφόσον μάλιστα το σχέδιο αναδιαρθρώσεως που είχε αναγγελθεί για το 1997 δεν υποβλήθηκε ποτέ στην Επιτροπή.

115 Επίσης, από τον φάκελο δεν προκύπτει ότι η προσφεύγουσα ή η κυβέρνησή της επικαλέσθηκαν οξείς κοινωνικούς λόγους κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας.

116 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε νομικό σφάλμα θεωρώντας ότι δεν συνέτρεχαν τα κριτήρια για τις ενισχύσεις διασώσεως.

117 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί καθ' ολοκληρίαν.

3. *Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως, που αντλείται από παράβαση των άρθρων 90 και 222 της Συνθήκης*

Επιχειρήματα των μερών

118 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται αφενός ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 222 της Συνθήκης, η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη, κατά την άσκηση των εξουσιών που της απονέμουν τα άρθρα 92 και 93 της Συνθήκης, να σέβεται την ισότητα μεταχειρίσεως μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών επιχειρήσεων και αφετέρου ότι πρέπει, σύμφωνα με

το καταστατικό της, προς τον σκοπό της εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων περί ανταγωνισμού, να θεωρηθεί ως δημόσια επιχείρηση. Επομένως, απόκειται στην Επιτροπή, σε θέματα κρατικών ενισχύσεων να μη διακρίνει μεταξύ δημοσίων και ιδιωτών επενδυτών. Λαμβανομένης υπόψη της χρηματοοικονομικής της βιωσιμότητας και της σχετικής με τον τομέα αυτό νομολογίας, η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως. Πράγματι, όπως συνάγεται από τη νομολογία, «από την εν λόγω αρχή της ίσης μεταχειρίσεως προκύπτει ότι τα κεφάλαια που θέτει αμέσως ή εμμέσως το Δημόσιο στη διάθεση μιας επιχειρήσεως υπό συνθήκες που δεν διαφέρουν από τους συνήθεις όρους της αγοράς δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν ως κρατικές ενισχύσεις» (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, C-303/88, Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 20).

119 Η προσφεύγουσα επικαλείται επίσης παράβαση του άρθρου 90, παράγραφος 2, της Συνθήκης διότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη το γεγονός ότι οι αποστολές που πραγματοποιεί έχουν κοινωνικό σκοπό και αντιστοιχούν στην επιτέλεση υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος. Δεδομένου ότι η χορήγηση της εγγυήσεως αποτέλεσε απαραίτητο μέτρο για την επιβίωση της EPAC, πρέπει να εφαρμοσθεί εν προκειμένω το άρθρο 90, παράγραφος 2, της Συνθήκης, δικαιολογώντας κατ' αυτόν τον τρόπο εξαίρεση από την αρχή της απαγορεύσεως, της καταργήσεως και της αναζητήσεως της προβαλλομένης ως ενισχύσεως.

120 Η Επιτροπή ισχυρίζεται, όσον αφορά την προβαλλόμενη παράβαση του άρθρου 222 της Συνθήκης, ότι η απόφασή της σκοπεί στην αποκατάσταση της ισότητας μεταχείρισης μεταξύ της δημόσιας επιχείρησης που επωφελείται από την ενίσχυση και των ανταγωνιστών της.

121 Όσον αφορά την προβαλλόμενη παράβαση του άρθρου 90, παράγραφος 2, της Συνθήκης, η Επιτροπή επισημαίνει ότι η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι ήταν επιφορτισμένη από το κράτος με τη διαχείριση υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος κατά την έννοια αυτού του άρθρου.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

122 Όσον αφορά, αφενός, την προβαλλόμενη παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισεως μεταξύ ιδιωτικών και δημοσίων επιχειρήσεων εκ μέρους της Επιτροπής, πρέπει να υπογραμμισθεί, πρώτον, ότι, δυνάμει του άρθρου 90, παράγραφος 1, της Συνθήκης, οι κανόνες του ανταγωνισμού εφαρμόζονται αδιακρίτως στους δύο αυτούς τύπους επιχειρήσεων και, δεύτερον, ότι το άρθρο 222 της Συνθήκης δεν αντιβαίνει στην αρχή αυτή.

123 Θεωρώντας την επίδικη εγγύηση ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά ενίσχυση, η Επιτροπή άφησε άθικτο το καθεστώς της δημόσιας ιδιοκτησίας και απλώς αντιμετώπισε με πανομοιότυπο τρόπο τον δημόσιο ιδιοκτήτη και τον ιδιώτη ιδιοκτήτη μιας επιχειρήσεως (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, C-305/89, Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 24).

124 Επομένως, ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 222 της Συνθήκης πρέπει να κριθεί αβάσιμος.

125 Όσον αφορά, εξάλλου, την προβαλλόμενη παράβαση του άρθρου 90, παράγραφος 2, της Συνθήκης, από το άρθρο αυτό προκύπτει ότι, προκειμένου να ισχύσει παρέκκλιση από την εφαρμογή των κανόνων της Συνθήκης, πρέπει να έχει ανατεθεί από τη δημόσια αρχή στην οικεία επιχείρηση η διαχείριση υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος, η εφαρμογή των κανόνων της Συνθήκης να εμποδίζει την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής που έχει ανατεθεί στην επιχείρηση και να μη θίγεται το συμφέρον της Κοινότητας (βλ., ιδίως, την απόφαση του Πρωτοδικείου της 27ης Φεβρουαρίου 1997, T-106/95, FFSA κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-229, σκέψη 173).

126 Συναφώς, οι επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος πρέπει να έχουν αναλάβει αυτή την αποστολή με πράξη της δημόσιας εξουσίας (βλ. τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου

1974, 127/73, BRT και Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs, Συλλογή τόμος 1974, σ. 157, σκέψη 20, και της 18ης Ιουνίου 1998, C-266/96, Corsica Ferries France, Συλλογή 1998, σ. I-3949, σκέψη 47).

127 Ωστόσο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι της ανατέθηκε αποστολή αυτού του είδους.

128 Πρέπει επομένως να απορριφθεί το επιχείρημα που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 90, παράγραφος 2, της Συνθήκης.

129 Συνεπώς, ο τρίτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί καθ' ολοκληρίαν.

4. *Επί του τετάρτου λόγου ακυρώσεως, που αντλείται από παραβίαση των γενικών αρχών της αναλογικότητας, της ασφαλείας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης*

Επιχειρήματα των μερών

130 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται, πρώτον, ότι η Επιτροπή δεν σεβάσθηκε «το ελάχιστο κριτήριο της αναλογικής και ισόρροπης μεταχειρίσεως των εμπλεκομένων συμφερόντων» με το να απαιτήσει την κατάργηση και την αναζήτηση των ενισχύσεων που χορηγήθησαν. Η προσφεύγουσα θεωρεί, πράγματι, ότι το κράτος, ως μέτοχος της επιχειρήσεως και διαχειριστής του γενικού συμφέροντος, επέλεξε τη λύση η οποία, μεταξύ της εκκαθαρίσεως της επιχειρήσεως, της αμέσου ενισχύσεως και της εγγυήσεως, θα έβλαπτε λιγότερο τα υφιστάμενα συμφέροντα.

131 Η προσφεύγουσα επικαλείται εξάλλου τη νομική αδυναμία του πορτογαλικού κράτους να λάβει τα μέτρα που ζήτησε η Επιτροπή, διότι αυτά αντιβαίνουν τόσο στην πορτογαλική έννομη τάξη όσο και στο κοινοτικό δίκαιο όσον αφορά την τήρηση των συμβατικών υποχρεώσεων. Πράγματι, το κράτος δεν μπορεί να αποστεί μονομερώς των υποχρεώσεων που ανέλαβε απέναντι στα τραπεζικά ιδρύματα, καθόσον μόνον τα αρμόδια εθνικά δικαστήρια έχουν την εξουσία να διαπιστώσουν την ακυρότητα της εγγυήσεως.

132 Τέλος, η προσφεύγουσα και τα τραπεζικά ιδρύματα έδωσαν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα της εγγυήσεως που χορηγήθηκε στα ιδρύματα αυτά και εξ αυτού του λόγου θα τους άξιζε προσήκουσα νομική προστασία, η οποία θα ήταν ασυμβίβαστη με απόφαση της Επιτροπής περί επιβολής της καταργήσεως της εγγυήσεως και της εντεύθεν επιστροφής της προβαλλομένης ως ενισχύσεως.

133 Όσον αφορά τον προβαλλόμενο δυσανάλογο χαρακτήρα των απαιτουμένων μέτρων, η Επιτροπή θεωρεί ότι από τη Συνθήκη και τη νομολογία προκύπτει ότι η κατάργηση της ενισχύσεως είναι αναγκαία για να καταστεί δυνατή η επαναφορά στην προηγούμενη κατάσταση (βλ. τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου 1990, C-142/87, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-959, της 21ης Μαρτίου 1990, C-305/89, Ιταλία κατά Επιτροπής, που αναφέρθηκε ανωτέρω, και της 4ης Απριλίου 1995, C-348/93, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1995, σ. I-673). Συναφώς, η νομολογία αναγνώρισε ότι η εκκαθάριση της επιχειρήσεως που ευνοήθηκε από την ενίσχυση δεν μπορεί να απαλλάξει ένα κράτος από την υποχρέωσή του να καταργήσει αυτή την ενίσχυση. (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιανουαρίου 1986, 52/84, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 1986, σ. 89).

134 Η Επιτροπή ισχυρίζεται επίσης ότι, εφόσον ούτε το κράτος ούτε η ευεργετηθείσα ούτε οι τράπεζες ήσαν βέβαιες για την τήρηση της διαδικασίας γνωστοποιήσεως και επομένως για τη νομιμότητα της ενισχύσεως, δεν μπορούν να επικαλεσθούν παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, C-5/89, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1990, σ. I-3437, καθώς και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Darmon σ' αυτή την υπόθεση, Συλλογή 1990, σ. I-3445, και την απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-329/93, C-62/95, C-63/95, Γερμανία κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-5151).

135 Η Επιτροπή επισημαίνει, τέλος, ότι η Πορτογαλική Κυβέρνηση είναι υποχρεωμένη να θέσει σε εφαρμογή τα ληφθέντα με την προσβαλλομένη απόφαση μέτρα.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

136 Όσον αφορά, κατ' αρχάς, το πρώτο επιχείρημα της προσφεύγουσας, που στηρίζεται στην παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, λόγω του όρου που επιβάλλει την κατάργηση και την αναζήτηση της ενισχύσεως, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, «η αναζήτηση κρατικής ενισχύσεως που χορηγήθηκε παρανόμως, με σκοπό την αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως, δεν μπορεί, κατ' αρχήν, να θεωρηθεί ως μέτρο δυσανάλογο προς τους στόχους των διατάξεων της Συνθήκης στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων». Συναφώς, η αναζήτηση της παράνομης ενισχύσεως αποσκοπεί στην επαναφορά της προ της χορηγήσεως της ενισχύσεως καταστάσεως (βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Ιανουαρίου 1997, C-169/95, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-135, σκέψη 47, και της 17ης Ιουνίου 1999, Βέλγιο κατά Επιτροπής, που προαναφέρθηκε, σκέψη 68).

137 Δεδομένου ότι η Επιτροπή νομίμως κήρυξε την εν λόγω ενίσχυση ασυμβίβαστη προς την κοινή αγορά, η κατάργηση και η επιστροφή της αχρεωστήτως εισπραχθείσας ενισχύσεως είναι ανάλογες προς την διαπιστωθείσα παρανομία.

138 Όσον αφορά, στη συνέχεια, την προβαλλόμενη αδυναμία του πορτογαλικού κράτους να θέσει σε εφαρμογή την απόφαση της Επιτροπής, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ενδεχόμενες διαδικαστικές ή άλλης φύσεως δυσχέρειες όσον αφορά την εκτέλεσή της δεν μπορούν να έχουν επίδραση στη νομιμότητά της (βλ. τις προαναφερθείσες αποφάσεις της 14ης Σεπτεμβρίου 1994, Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 80, και της 17ης Ιουνίου 1999, Βέλγιο κατά Επιτροπής, σκέψη 86).

139 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται τέλος ότι έδωσε δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα της εγγυήσεως που χορήγησε το κράτος στον τραπεζικό όμιλο.

140 Επιβάλλεται εκ προοιμίου η διαπίστωση ότι, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, κάθε σχέδιο που αποβλέπει στη θέσπιση νέας ενισχύσεως πρέπει να κοινοποιείται στην Επιτροπή πριν από τη θέση του σε εφαρμογή, διότι άλλως θα θεωρηθεί ότι θεσπίσθηκε αντικανονικά (βλ. απόφαση της 2ας Απριλίου 1998, C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 35).

141 Όμως, το πορτογαλικό κράτος δεν προέβη στην κοινοποίηση αυτή, παρ' όλον ότι η Επιτροπή το κάλεσε προς τούτο με την από 31ης Οκτωβρίου 1996 επιστολή της.

142 Εξάλλου, λαμβανομένου υπόψη του αναγκαστικού χαρακτήρα του ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων στον οποίο προβαίνει η Επιτροπή, η EPAC δεν είναι δυνατόν να έδειξε, κατ' αρχήν, δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα της ενισχύσεως που της χορηγήθηκε κατά παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Μαρτίου 1997, C-24/95, Alcan Deutschland, Συλλογή 1997, σ. I-1591, σκέψη 43).

143 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι, ακόμη και αν η προσφεύγουσα είχε επικαλεσθεί εξαιρετικές περιστάσεις που θα μπορούσαν να στηρίζουν τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της προκειμένου να αντιταχθεί στην αναζήτηση της ενισχύσεως, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο, στο οποίο έχει ίσως φθάσει η υπόθεση, να εκτιμήσει τις εν λόγω περιστάσεις (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψη 16).

144 Εξάλλου, εφόσον αυτό το ερώτημα δεν τίθεται με διαφορετικό τρόπο, είτε πρόκειται για τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του αποδέκτη της ενισχύσεως, είτε του δανειστή του, οι δανείστριες τράπεζες όφειλαν επίσης να επιδείξουν την απαραίτητη σύνεση

και επιμέλεια και να προβούν στους αναγκαίους ελέγχους όσον αφορά τη νομιμότητα της ενισχύσεως.

145 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι πρέπει να απορριφθεί ο τέταρτος λόγος ακυρώσεως.

146 Συνεπώς, η προσφυγή στην υπόθεση Τ-270/97 πρέπει να απορριφθεί καθ' ολοκληρίαν.

Επί της καταργήσεως της δίκης στην υπόθεση Τ-204/97

Επιχειρήματα των μερών

147 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η απόφαση της 30ής Απριλίου 1997, με την οποία ζητείται προσωρινώς από την Πορτογαλική Κυβέρνηση να αναστείλει την υπό μορφή κρατικής εγγυήσεως ενίσχυση, αποτελεί εντολή αναστολής υπό την έννοια της προαναφερθείσας αποφάσεως Γαλλία κατά Επιτροπής και συνιστά, από αυτή την άποψη, προσωρινό μέτρο που ελήφθη εν αναμονή του αποτελέσματος της εξετάσεως της ενισχύσεως. Απόφαση αυτού του είδους παύει να έχει λόγο υπάρξεως από τη στιγμή που θα εκδοθεί οριστική απόφαση της Επιτροπής επί της ουσίας της υποθέσεως. Η οριστική απόφαση αντικαθιστά κατ' αυτόν τον τρόπο την προσωρινή απόφαση.

148 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι στις 9 Ιουλίου 1997 εξέδωσε οριστική απόφαση, με την οποία διαπιστώνει το ασυμβίβαστο της ενισχύσεως με τη Συνθήκη και επιβάλλει την κατάργηση και την αναζήτησή της. Επομένως, οι υποχρεώσεις του ενδιαφερομένου κράτους μέλους και οι συνέπειες για την επιχείρηση που έλαβε την ενίσχυση δεν απορρέουν πλέον από την προσωρινή απόφαση περί αναστολής, αλλά από την οριστική απόφαση. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η προσωρινή απόφαση «απορροφάται» από την οριστική.

149 Η Επιτροπή θεωρεί, τέλος, ότι η παρούσα διαφορά κατέστη άνευ αντικειμένου.

150 Η προσφεύγουσα αντιτείνει ότι η παρούσα προσφυγή δεν κατέστη άνευ αντικειμένου απλώς και μόνον από το γεγονός της εκδόσεως οριστικής αποφάσεως σχετικά με το επίδικο κρατικό μέτρο. Εν προκειμένω ισχυρίζεται ότι η προσωρινή απόφαση είχε σοβαρές επιπτώσεις στην «εσωτερική ζωή» της.

151 Έχει πράγματι σημασία να εκτιμηθεί δικαστικώς το επιχείρημα που αντλείται από το παράνομο της προσωρινής αποφάσεως, ώστε να κριθεί αν το πορτογαλικό κράτος και η EPAC διετέλεσαν σε κατάσταση παραβιάσεως του δικαίου μεταξύ της εκδόσεως της προσωρινής και της εκδόσεως της οριστικής αποφάσεως.

152 Επικουρικώς, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, αν η παρούσα προσφυγή κριθεί ως άνευ αντικειμένου, αυτό θα οφείλεται στην Επιτροπή, λόγω της εκδόσεως της οριστικής αποφάσεως, και θα ήταν επομένως αδικαιολόγητο να επιβαρυνθεί η προσφεύγουσα με τα δικαστικά έξοδα στην υπόθεση T-204/97.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

153 Πρέπει εκ προοιμίου να επισημανθεί ότι η απόφαση της 30ής Απριλίου 1997 διέταξε την αναστολή της χορηγήσεως της υπέρ της EPAC κρατικής εγγυήσεως. Με την απόφαση της 9ης Ιουλίου 1997, η Επιτροπή διαπίστωσε το παράνομο του εν λόγω

κρατικού μέτρου και συνακολούθως διέταξε την κατάργησή του εντός δεκαπέντε ημερών από της κοινοποιήσεως αυτής της αποφάσεως, καθώς και την δι' εισπράξεως αναζήτηση του σχετικού ποσού εντός δύο μηνών από της κοινοποιήσεως της ίδιας αυτής αποφάσεως, εντόκως από της ημερομηνίας καταβολής της ενισχύσεως. Η απόφαση της 9ης Ιουλίου 1997 κοινοποιήθηκε στο πορτογαλικό κράτος στις 18 Ιουλίου 1997.

154 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να εξετασθεί αν η προσφεύγουσα εξακολουθεί να έχει συμφέρον για την προσβολή της προσωρινής αποφάσεως. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η προσφυγή ακυρώσεως καθίσταται άνευ αντικειμένου άπαξ, παρά την ενδεχόμενη ευδοκίμηση της εν λόγω προφυγής, η νομική κατάσταση του προσφεύγοντος δεν μπορούσε να τροποποιηθεί από την ακύρωση, ή μη, της προσβαλλομένης πράξεως. Σε τέτοια περίπτωση, πρέπει να καταργηθεί η δίκη.

155 Όσον αφορά το συμφέρον της προσφεύγούσας, που συνίσταται στο να διαπιστωθεί ότι η προσωρινή απόφαση προκάλεσε αυτόνομα αποτελέσματα μέχρι την έκδοση της οριστικής αποφάσεως, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, όπως προκύπτει από τις απαντήσεις της EPAC στις γραπτές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου, το πορτογαλικό κράτος δεν προέβη στην κατάργηση της επίδικης εγγύησης. Επομένως, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυρισθεί ότι υπέστη οποιαδήποτε αυτοτελή ζημία από την προσωρινή απόφαση.

156 Εξάλλου, είναι προφανές ότι η απόφαση της 9ης Ιουλίου 1997, από της ενάρξεως της ισχύος της και λόγω της φύσεως των μέτρων που διατάσσει, στέρησε την προσωρινή απόφαση από κάθε αυτοτελές νομικό αποτέλεσμα. Πράγματι, οι συνέπειες της καταργήσεως και της αναζητήσεως της ενισχύσεως υποσκελίζουν τις συνέπειες μιας απλής αναστολής.

157 Εξάλλου, κατά τη διάρκεια της προφορικής διαδικασίας, η EPAC, απαντώντας σε ερώτηση του Πρωτοδικείου, παραδέχθηκε ότι, εάν το Πρωτοδικείο έκρινε την ενίσχυση παράνομη, «το συμφέρον στην πρόοδο της διαδικασίας θα είχε προφανώς μειωθεί κατά πολύ».

158 Υπό τις συνθήκες αυτές, εφόσον το Πρωτοδικείο επικύρωσε την απόφαση της Επιτροπής, η οποία κατέστη οριστική και επιβάλλει την κατάργηση και την αναζήτηση της ενισχύσεως και όχι μόνο την αναστολή της, η προσφεύγουσα δεν έχει κανένα συμφέρον να επιτύχει την ακύρωση της προσωρινής αποφάσεως.

159 Επομένως, η προσφυγή στην υπόθεση T-204/97 κατέστη άνευ αντικειμένου και παρέλκει η έκδοση αποφάσεως.

Επί των δικαστικών εξόδων

Στην υπόθεση T-270/97

160 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα αν υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Επειδή η προσφεύγουσα ηττήθηκε, η δε Επιτροπή διατύπωσε σχετικό αίτημα, πρέπει να καταδικασθεί στα δικαστικά έξοδα.

Στην υπόθεση T-204/97

161 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 6, του Κανονισμού Διαδικασίας, σε περίπτωση καταργήσεως της δίκης, το Πρωτοδικείο κανονίζει τα έξοδα κατά την κρίση του. Το Πρωτοδικείο κρίνει, εν όψει των προκειμένων περιστάσεων, ότι η προσφεύγουσα πρέπει να φέρει το σύνολο των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πέμπτο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

1) Ενώνει τις υποθέσεις T-204/97 και T-270/97 προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

2) Απορρίπτει την προσφυγή στην υπόθεση T-270/97.

3) **Καταργείται η δίκη στην υπόθεση Τ-204/97.**

4) **Η προσφεύγουσα φέρει τα δικαστικά της έξοδα καθώς και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή στην υπόθεση Τ-270/97.**

5) **Η προσφεύγουσα φέρει τα δικαστικά της έξοδα καθώς και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή στην υπόθεση Τ-204/97.**

Cooke García-Valdecasas Lindh

Pirrung Βηλαράς

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 13 Ιουνίου 2000.

Ο Γραμματέας

H. Jung

Ο Πρόεδρος

J. D. Cooke